

DEFENSOR LEGIS 4/2002

Pääkirjoitus

SOVINNOLLISUUS MUODISSA

(Einträchtigkeit ist Mode)

Sovintomenettely riitaisuuksien ratkaisemiseksi tuomioistuinten ulkopuolella on järjestäytyneenä toimintana uudehko asia. Tunnetuin ja vanhin tuomioistuimen ulkopuolella tapahtuva riitojen ratkaisumekanismi on välimiesmenettely. Sekin tapahtuu oikeastaan tuomioistuimena - välimiesoi-keutena. Kansainvälisesti sovintomenettelyn (*mediation*) sanotaan kuuluvan vaihtoehtoisten riidanratkaisukeinojen piiriin (*ADR eli Alternative Dispute Resolution*). Terminologiakin osoittaa, että riitojen ratkaisun pääasiallisena keinona pidetään oikeudenkäyntiä tuomioistuimessa.

Tuomioistuimen tehtävänä on antaa paitsi oikeuden- myös lainmukainen ratkaisu. Tuomarin valas- sa luvataan toimia lainkäyttötehtävissä ”oikeudenmukaisesti lakia noudattaen”. Välimiehillä on mahdollisuus ratkaista asia sen mukaan, mitä he pitävät kohtuullisena, jos riitapuolet siihen perus- teeseen suostuvat ja luopuvat lainmukaisuuden vaatimuksesta. Sovintomenettelyssä ratkaisua ei perusteta lain säännöksiin, vaan sovittelijan johdolla pyritään saamaan riitapuolet tekemään keske- nään sovinto, jolla erimielisyys osapuolia tyydyttävällä tavalla tulee lopullisesti ratkaistuksi. So- vintomenettelyssä ei myöskään sovinnon osana tarvitse tukeutua pelkästään erimielisyyden koh- teena olevaa riitaa koskeviin tosiseikkoihin – toisin kuin tuomioistuimen tuomiossa tai oikeuden- käynnissä tehtävässä sovinnossa.

Asianajajat ovat aina tavoitelleet sovinnollisia ratkaisuja, sillä sellainen on useimmiten päämiehen edun mukaista ainakin sen valossa, että mitä enemmän riidellään sitä kalliimmaksi käy. Valtaosa ihmisten ja yritysten välisistä riita-asioista onkin kautta vuosien saanut sovinnollisen ja kohtuulli- sen ratkaisun. Asianajajien kokemuksen mukaan sovinnon hierominen ei aina ole helppoa. Sen vuoksi neutraali taho sovittelun apuvoimana on monissa maissa, myös Suomessa, saavuttanut vii- me vuosina suosiota.

Asianajajaliitto käynnisti neljä vuotta sitten sovintomenettelyn ensimmäisenä asianajajaliittona maailmassa. Asianajajaliitto on aktiivisesti tuonut sovintomenettelyä tunnetuksi, luonut sovinto- menettelyn säännöt ja kouluttanut ison määrän asianajajia sovittelijoiksi. Asianajajat ovat omaksu- neet sovintomenettelyn hyödyllisenä ja merkittävänä lisänä oikeudenhoidossa. Tämä on asianajaji- en aloitteellista ja yhteistyöhakuista toimintaa oikeusjärjestelmän kehittämiseksi vastaamaan mah- dollisimman hyvin yhteiskunnan tarpeita.

Onnistunut sovintomenettely on nopea ja halpa. Tämän vuoksi sovintomenettelyn mahdollisuuden kartoittaminen yhdessä asiakkaan kanssa on päämiehen edun ja hyvän asianajajatavan mukaista tapauksissa, jolloin riitapuolten asianajajien ponnisteluista huolimatta sovinnolliseen ratkaisuun ei ole päästy ja odottamassa on pitkä ja kallis oikeudenkäynti, jonka lopputuloksen ennakointi saattaa olla epävarmaa.

Pesänjakajainstituutio, jonka lainsäätäjät on luonut usein katkeria perintö- ja ositusriitoja varten, tai tietoimitus, jossa maaseudulle tyypilliset hankalat riidat käsitellään ennen kuin tuomioistuimeen voi turvautua, ovat esimerkkejä lainsäätäjien keinoista sovittelun edistämiseksi, niin kuin myös ratkaisusuosituksia antava kuluttajavalituslautakunta. Sovinnollista ratkaisua on tavoiteltu myös vuosikymmenen ikäisessä riita-asia- oikeudenkäyntimenettelyn uudistuksessa, jossa valmisteluun kuuluu tuomarille säädetty mahdollisuus tehdä sovintoesitys. Nämä ovat kuitenkin kaikki menettelyitä, joissa joku antaa osapuolia sitovan ratkaisun, jonka tulee lisäksi perustua lakiin sekä jutun tosiseikastoon. Sovintomenettelyssä asianosaiset itse tekevät päätöksen riitansa ratkaisemisesta ja he voivat kytkeä siihen muitakin elementtejä.

Oikeusministeriön hiljakkoin asettama työryhmä tutkii, voitaisiinko tuomioistuimen sovittelutoimintaa laajentaa. Työryhmän tehtävänanto pituudessaan osoittaa harkintaa vaativien reunaehtojen monilukuisuutta ja osittain ristiriitaisuutta.

Tuomioistuimessa tapahtuvalla sovittelulla on oma paikkansa ja sen kehittäminen on tarpeellista. On kuitenkin aihetta havaita, että tuomioistuimen sovittelutoiminta ja sovintomenettely ovat sisällöllisesti, menettelyllisesti ja muutoin luonteeltaan erilaisia.

Asianajajaliiton sovintomenettelysäännösten mukaisessa sovintomenettelyssä soviteltuja riitoja ei vielä ole kovin monta, mutta toimintaa aloitettaessa jo tiedostettiin sisäänajovaiheen kestävän kymmenisen vuotta. Vaihtoehtoiselle, yksinkertaiselle ja halvalle riidanratkaisumenetelmälle on varmuudella kysyntää. Sovintomenettely on tullut jäädäkseen.

Matti Manner